

آنکه گفت آری، آنکه گفت نه

نگاهی به فیلم **مداخله‌ی الهی ساخته‌ی الیا سلیمان** فیلمساز فلسطینی

نامه‌هایی دریافتی و انبوه از دولت یا ابلاغیه‌هایی مالیاتی هستند، هنگام سرو صبحانه باز کند. روزی ناگهان پس از سرو قهوه‌ی صبحانه‌اش و رؤیت نامه‌ها، در حالیکه به نظر می‌رسد، بیماری در او کهنه شده، دچار سکنه‌ی قلبی می‌شود و در شرف مرگی قرار می‌گیرد، که به آن آگاه است. پدری که در جوانی، سابقه‌ی مبارزه و مقاومت، دستگیری و زندان توسط صهیونیست‌ها را دارد و تا پای مرگ پیش رفته است. فیلمساز در خطوط سفید و نامریی فیلمنامه به میانجی استعاره، نماد و کنش‌های پیش‌آغازین که در تاریخ فلسطین نهفته است، ریشه‌های پوچی و کنش و واکنش‌های شخصیت‌ها را نشانه‌سازی می‌کند و ماجرای تاریخی انتفاضه را برجسته می‌کند. از عوامل محرکه‌ی انتفاضه‌ی اول که زیر متن حادثه‌ی اصلی و در دسامبر ۱۹۸۷ در فلسطین رخ می‌دهد، مسائل اقتصادی بویژه به‌کارگیری نیروی کار عرب و ارزان‌قیمت و شکاف طبقاتی بین کارگران عرب و اسرائیلی است به شکلی که دستمزد یک کارگر عرب همواره یک‌چهارم یک کارگر اسرائیلی است و مالیات یک کارگر فلسطینی چهل درصد بیشتر از یک کارگر اسرائیلی است. در ادامه با ماجرای ملاقات‌های عاشقانه‌ی ئی.اس و محبوب‌اش مواجهیم که همواره در ایست بازرسی اورشلیم-رام‌الله عقیم باقی می‌ماند و هر دو دلداده ساعاتی طولانی در اتومبیل تنها به خیره شدن به یکدیگر و اطراف اکتفا می‌کنند و حزن و رکود و گسست در فضای خالی نامریی ریشه می‌دواند. اما در «مداخله‌ی الهی» تمام آنچه در

سینمای فلسطین را در سطح جهانی مطرح کنند. خلیفه با فیلم «عروسی جلیله» و مشهوری با فیلم «حیفا» در جشنواره‌ی کن حضور می‌یابند و روایت زندگی آوارگان اردوگاه‌هایی را بازگو می‌کنند که تنها با خاطرات گذشته و امید به آینده زنده‌اند و روزهایشان با این دلخوشی‌های کمرنگ می‌گذرد. در این میان کم‌دی ایزورد «مداخله‌ی الهی» ساخته‌ی الیا سلیمان، فیلمساز مطرح معاصر فلسطینی، در جشنواره‌ی بین‌المللی کن، موفق به دریافت دو جایزه‌ی اصلی هیأت داوران و منتقدان بین‌المللی (فیپرشی) می‌شود. تراز‌دی بزرگ فیلم از جایی بیرون می‌زند که فیلم در ابتدا نامزد دریافت اسکار بهترین فیلم خارجی زبان نیز می‌شود اما ناگهان از لیست حذف می‌شود؛ ظاهراً به این دلیل که فلسطین یک کشور و سرزمین مستقل و قانونی نیست و در واقع وجود خارجی ندارد. بخش ابتدایی فیلم، از خرده‌پیرنگ‌های کوتاه و ایزوردی ساخته می‌شود که پوچی زندگی مردم فلسطین در بطن تاریخ مشقت‌باری که از پیش با آنهاست و در ادامه با جنایات و شکنجه‌های روحی و جسمی صهیونیست‌ها همچنان ادامه دارد و عمیق شده، به تصویر کشیده می‌شود. یک پوچی ریشه‌دار که تبدیل به رنجی مالیخولیایی می‌شود و بخش‌هایی از آن تنها در فرهنگ خود فیلمساز دارای مفهوم و قابل فهم است. مردی که پدر ئی.اس، شخصیت اصلی فیلم است به کارهای تکراری روزمره و کاسبی کساد مشغول است و عادت دارد نامه‌هایش را که اغلب

تارا استادآقا منتقد

سینمای فلسطین، سینمایی زنده و سرکش است که در طول ادوار تاریخ به میانجی پشتوانه‌ی غنی سینمای مستند خود، همواره با مضمون وطن، هویت، سرزمین و خاک گره خورده و نقشی مبارز و روشنگر در جهت آگاهی افکار عمومی جهان، افشای جنایات رژیم صهیونیستی و حل مسائل سرزمین اشغالی خود داشته است. سینمایی مستقل و مستند که همواره توانسته در مقابل سینمای دولتی اسرائیل که با حمایت همه‌جانبه‌ی یهودیان هالیوود تغذیه می‌شد، قد علم کند و در جشنواره‌ها و سینماتک‌ها با مخاطبان اندک و خاص خود مواجه شود. سینمایی که به لحاظ فرمی از شیوه‌ی فیلمسازی سینماگران قدرتمندی همچون کریس مارکر و گدار تبعیت می‌کند و تا جایی پیش می‌رود که گدار با اهدای یک دوربین ۱۶ میلی‌متری، حمایت رسمی خود را از این سینمای مستند و تجربی آزاداندیش اعلام می‌کند. از مهم‌ترین فیلم‌های مستند این دوره، مستندی ۱۲ دقیقه‌ای با نام «هیچ راه صلح‌آمیزی وجود ندارد» و «آنها دیگر وجود ندارند» مستندی ۲۴ دقیقه‌ای ساخته‌ی مصطفی ابوعلی است. اما در میان آثار سینمای داستانی که از اواخر دهه‌ی هشتاد و با انتفاضه‌ی اول آغاز می‌شود و ادامه می‌یابد، فیلمسازان جریان‌سازی همچون میشل خلیفی و رشید مشهوری، موفق می‌شوند

رؤیا

■ کارگردان: محمد ملص
■ سال ساخت: ۱۹۸۷
■ موضوع: رویاهای مردم

زیباترین و تأثیرگذارترین مستند فلسطینی در اردوگاه‌های لبنان که بخشی از آن در اردوگاه‌های صبرا و شتیلا و قبل از کشتار خونین در این منطقه ساخته شد و روایت مصاحبه‌ی کارگردان با پناهندگان فلسطینی، زن‌ها، کودکان و سالمندان درباره‌ی رویاهای شبانه‌شان است. مالا در مورد رویاهای آنان در شب سؤال می‌کند و از طریق پاسخ‌های آنها، فیلمی را بازسازی می‌کند تا ضمیر ناخودآگاه پناهنده فلسطینی را آشکار کند.

عروسی در جلیله

■ کارگردان: میشل خلیفی
■ سال ساخت: ۱۹۸۷
■ موضوع: بازگشت به ریشه‌ها

این فیلم آغازگر سینمای نوین فلسطین است که به جشنواره کن راه پیدا می‌کند. درام پیرامون یک مراسم عروسی اتفاق می‌افتد. مراسمی که برپایی آن در مناطق اشغالی، نیازمند اخذ مجوز از سوی اسرائیلی‌ها است. درامی که سعی دارد به رغم بحران‌های موجود، ریشه‌های آئین سنتی و فرهنگ اصیل خود را حفظ کند. میشل خلیفی تکانی به سینمای فلسطین داد. او دانش‌آموخته بلژیک بود، و همه‌ی نگاه‌ها توجهِش را به کشورش برانگیخت.

اینک بهشت

■ کارگردان: هانی ابواسعد
■ سال ساخت: ۲۰۰۵
■ موضوع: عملیات انتحاری

این فیلم در ۲۰۰۶ موفق به دریافت جایزه‌ی بهترین فیلم خارجی‌زبان گلدن گلوب و نامزد جایزه‌ی اسکار بهترین فیلم خارجی‌زبان شد. هلیکوپترهای اسرائیلی یک روز به خودرویی در نزدیکی محل فیلمبرداری حمله موشکی کردند که باعث شد شش نفر از خدمه تولید برای مدت نامحدودی رها کنند. مدیر لوکیشن جریان تیراندازی توسط یک جناح فلسطینی ربوده شد. ابواسعد گفت: اگر می‌توانستم به گذشته برگردم، دیگر این کار را نمی‌کردم.